

39. Özel Yetenek Tanısı Olan ve Olmayan İlkokul Öğrencilerinin Deyim ve Atasözü Algıları¹

Duygu GÖNÜL ÖZÇINAR²

Özlem BAŞ³

APA: Gönül Özçınar, D. & Baş, Ö. (2024). Özel Yetenek Tanısı Olan ve Olmayan İlkokul Öğrencilerinin Deyim ve Atasözü Algıları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 665-683. DOI: 10.29000/rumelide.1439714.

Öz

Özel yetenek tanısı olan ve olmayan öğrencilerde deyim ve atasözü algısının karşılaştırıldığı bu çalışma nitel yaklaşımla desenlenmiş ve durum çalışması yöntemi seçilmiştir. Çalışmada öğrencilerin deyim ve atasözü algılarına ilişkin karşılaştırma ve inceleme yapılacağı için algılara ilişkin veriler toplanmıştır. Araştırmada veriler görüşme ve doküman inceleme yoluyla elde edilmiştir. Araştırma için iki çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma gruplarının belirlenmesinde, araştırmadaki karşılaştırma durumundan en etkili biçimde faydalanmaya dikkat edilmiştir. Bu bağlamda nitel araştırma deseninde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara'dan amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile seçilerek iki kurumdan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu kurumlar Ankara'daki bir Bilim ve Sanat Merkezi ve bir özel ilkokuldur. Verilerin toplanmasında öncelikle ilkokul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabı incelenerek deyim ve atasözleri listesi belirlenmiştir. Bu bağlamda hazırlanan görüşme soruları aracılığıyla her iki çalışma grubu ile mülakatlar düzenlenmiş ve bu görüşmelerin analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Sonuçlar dördüncü sınıf öğrencilerinin özel yetenek tanısı olanların olmayanlara nazaran deyim ve atasözlerini mecazlı olarak daha çok anlamlandırdıklarını göstermektedir. Özel yetenek tanılı öğrencilerin düşünme becerilerini, özel yetenek tanısı olmayan öğrencilere göre farklı düşünme ve eleştirel düşünme boyutlarında kullandıkları örneklerle ortaya konulmuştur. Araştırmanın dil öğretiminde hem bilişsel gelişim hem de bireysel farklılıklar açısından alan yazınına ışık tutacağı düşünülmektedir.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale "Özel Yetenek Tanısı Olan Ve Olmayan İlkokul Öğrencilerinin Deyim Ve Atasözü Algıları" isimli yüksek lisans tezi çalışması kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından 26.01.2021 tarihli, E-35853172-100-00001430277 sayılı kararlar etik izni verilmiştir.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %17

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 11.01.2024-**Kabul Tarihi:** 07.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439714

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim, Sınıf Eğitimi / MA., Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Elementary Education, Classroom Education (Ankara, Türkiye), duyugonul1997@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-5005-5710, **ROR ID:** https://ror.org/04kwvgz42, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossreff Funder ID:** 501100005378

³ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim, Sınıf Eğitimi / Prof. Dr., Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Elementary Education, Classroom Education (Ankara, Türkiye), ozlembas@hacettepe.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-0716-103X, **ROR ID:** https://ror.org/04kwvgz42, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossreff Funder ID:** 501100005378

Anahtar Kelimeler: atasözü algısı , deyim algısı, ilkokul , özel yetenek, üstün zeka

Idiom and Proverb Perceptions of Primary Students with and without Gifted Diagnoses⁴

Abstract

This study, which compares the perception of idioms and proverbs in students with and without special ability diagnosis, was designed with a qualitative approach and the case study method was selected. In the study, data on perceptions were collected as a comparison and analysis of students' perceptions of idioms and proverbs will be made. The data were obtained through interviews and document analysis. Two study groups were determined for the research. In determining the study groups, attention was paid to make the most effective use of the comparison situation in the research. In this context, criterion sampling was used in qualitative research design. The research was conducted in the 2020-2021 academic year with students from two institutions in Ankara, selected by criterion sampling from purposeful sampling methods. These institutions are a Science and Art Center and a private primary school in Ankara. In data collection, firstly, the fourth grade Turkish textbook was examined and the list of idioms and proverbs was determined. In this context, interviews were organized with both study groups through prepared interview questions and these interviews were analyzed. Content analysis technique was used to analyze the data. The results show that fourth grade students with a diagnosis of giftedness interpret idioms and proverbs metaphorically more than those without a diagnosis of giftedness. It was revealed with examples that students diagnosed with special ability use thinking skills in different thinking and critical thinking dimensions compared to students without a diagnosis of special ability. It is thought that the research will shed light on the literature in terms of individual differences in terms of cognitive development in language teaching.

Keywords: idiom Perception, proverb perception, giftedness, special ability, primary school

Giriş

Eğitimde bireysel farklılık kavramının fark edilmesiyle beraber bazı öğrenci ve öğrenci gruplarının akranlarından başka özellikler gösterdiğini söylemek mümkün olmuştur. Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler, otizmliler, dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanılı öğrenciler gibi literatürde üstün zekalı, üstün yetenekli şeklinde isimlendirmelere de sahip olan “özel yetenekli öğrenciler” de bu

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** This article was produced within the scope of the master's thesis titled "Idiom and Proverb Perceptions of Primary School Students with and without Special Ability Diagnosis". It is declared that scientific and ethical principles were followed in the preparation process of this study and all the studies utilized are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 17

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 11.01.2024-Acceptance Date: 20.02.2024-Publication Date: 21.02.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1439714

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

gruplardan biridir. Özel yetenekli öğrenciler akranlarına göre birçok alanda erken ve hızlı gelişim gösterirler. Bilişsel gelişim ve dil gelişimi bu alanlardan bazılarıdır.

Bilişsel gelişim açısından bakıldığında özel yetenekli çocukların, özel yetenekli olmayan çocuklara göre hayal güçlerinin daha gelişmiş olduğu, üstün biliş ötesi beceriler sergiledikleri ayrıca ölüm, zaman gibi soyut kavramları daha kolay anlayabildikleri söylenebilir (Bildiren, 2018). Bu çocukların akranlarına göre farklılıkları Webb, Gore ve Amend (2007) tarafından listelenmiştir. Bu farklılıklardan biri “ileri düzey kavrama; kelimeler arası nüansları, mecazları/metaforları ve soyut fikirleri anlama” dır. Bu öğrencilerin metaforları daha kolay algılayabildikleri için yetişkinlerin şakalarını akranlarına göre daha kolay anlayabildikleri belirtilmiştir (Melekoğlu ve Sak, 2020). Dil gelişimi açısından bakıldığında ise Bildiren (2018) özel yeteneklilerin sözcük dağarcıklarının akranlarına göre daha zengin olduğundan ve soyut sözcükleri kolaylıkla anlamına uygun kullandıklarından söz etmiştir. Apaydın (2019) özel yetenek tanımlı öğrencilerin birçoğunun erken ve olağanüstü dil gelişimi gösterdiklerini, Ataman (1982) çok küçük yaşlarda ileri düzeyde sözcük dağarcığına sahip olduğunu belirtmiştir. Böylece özel yeteneklilerin sözcük dağarcıklarında soyut sözcüklere akranlarına göre daha erken ve kolay yer açtıkları söylenebilir.

Ayvacı ve Bebek’ e göre (2018) 2010 ile 2018 yılları arasında üstün zekâlı ve özel yetenekli bireyler ile ilgili yürütülen lisansüstü tezlerin konu dağılımı çalışma sayısı fazlalığına göre: Bireylerin özellikleri ve becerileri, program ve modeller, bireyler ve öğretmenler, etkinlik ve uygulamalar, bireyler ve tutumları, yöntem ve yaklaşımlar şeklindedir. Özel yeteneklilik ile ilgili de alan yazınında birçok tanımlama mevcuttur. Bununla birlikte birbiri yerine kullanılan birçok söylem süregelmiştir. Bu söylemler “üstün zekâlılık, üstün yeteneklilik” şeklindedir. MEB (2015) tanımına göre “Özel yetenekli öğrenci zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren öğrencidir.” Renzulli (1978) ise üstün/özel yetenekliliği, ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcı düşünme ve görev bilincinin bileşkesi olarak tanımlamıştır.

Bağcı’ nın (2010) ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin atasözü ve deyimleri algılama düzeyinin incelendiği araştırmada deyimler ve değerler eşleştirmesinde cinsiyetin ciddi bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin Türkçe dersi başarı notları ve kitap okumayı sevme ilişkileri ile deyimleri ve atasözleri algılamaları arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Deyimlerin anlaşılabilirliğinin incelendiği bir araştırmada sınıf düzeyi ve okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre öğrenci başarısının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Bayat ve Çetinkaya, 2014).

Ancak özel yeteneklilik tanısı olan öğrenciler ile yapılan deyim ve atasözleri ile ilgili araştırmalara bakıldığında literatürde yalnızca üstün zekâlı öğrencilerin deyim algılarının belirlenmesi (Mertol, Ozcan, Yurteri ve Pamukçu, 2015) ile karşılaşmıştır. Bu durumda ilgili alan yazınında mevcut çalışmanın da hedefi olan, özel yetenekli ve özel yetenekli olmayan çocukların deyim ve atasözü algılarının karşılaştırılmalı olarak incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, bu çalışma özel yetenekli ve genel yetenek grubunda olan çocukların deyim ve atasözü algısını karşılaştırmalı betimleyecek, dilimize özgü örnek kullanımların öğrenciler tarafından nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyacaktır.

Öğrencilerin deyim ve atasözleri algılarının belirlenmesi, soyut düşünme becerilerini görme ve sözcük dağarcıklarının farkına varılması adına önem taşımaktadır. Özel yetenek tanımlı öğrencilerin ne gibi farklı algısal özellikler sergilediklerini anlamak adına yararlı olacak araştırma aynı zamanda ana dil eğitimde önemli bir yeri olan deyim ve atasözlerinin Türkçe öğretim programındaki yeri ve sınıf içi uygulamasının

dönütleri görülerek sınıf öğretmenlerinin eğitim öğretim sürecinde faydalanabileceği düşünülmektedir. Araştırma ana dil eğitiminde önem arz eden deyim ve atasözlerinin farklı öğrenci gruplarında nasıl algılandığının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinden özel yetenek tanımlı olan ve özel yetenek tanımlı olmayanların deyim ve atasözleri algılarının belirlenmesi ve karşılaştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırma “Özel yetenek tanımlı olan ve olmayan ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözü algıları nasıldır?” problemine yönelik aşağıdaki alt problemlere cevap aramaktadır.

1. Özel yetenek tanımlı olan ve olmayan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin deyim algıları nasıldır?
2. Özel yetenek tanımlı olan ve olmayan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin atasözü algıları nasıldır?
3. Özel yetenek tanımlı olan ve olmayan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözü algıları nasıl değişmektedir?

Yöntem

Model

Özel yetenek tanımlı olan ve olmayan öğrenci gruplarında deyim ve atasözü algılarının karşılaştırıldığı bu çalışma, nitel yaklaşımla desenlenmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, 41). LeCompte ve Goetz' e (1982) göre nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanır: “çevreyle ilgili veri”, “süreçle ilgili veri” ve “algılara ilişkin veri”. Bu çalışmada öğrencilerin deyim ve atasözü algılarına ilişkin karşılaştırma ve inceleme yapılacağı için algılara ilişkin veriler toplanmıştır.

Araştırmanın problemlerine cevap almak amacıyla nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi seçilmiştir. Creswell' e (2013) göre durum çalışmaları, bir olayın, bir programın, bir sürecin veya bireylerin detaylı ve derinlemesine ele alınarak incelendiği bir araştırma desendir. Araştırmada Yin' in (2017) yapmış olduğu sınıflandırmadan hareketle bütüncül çoklu durum deseni seçilmiştir. Bütüncül çoklu durum çalışmasında birden fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durum söz konusudur. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve ardından birbirleriyle karşılaştırılır (Yin, 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada özel yetenek tanımlı ve tanımlı olmayan öğrenci gruplarının deyim ve atasözü algıları ayrı ayrı ele alınarak değerlendirileceği ve ardından karşılaştırma yapılacağı için bu desen uygun görülmüştür. Bu desende en önemli nokta her iki durum için de aynı boyutlar hakkında bilgi toplanmasıdır. Aksi durumda karşılaştırma yapmak mümkün değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırma için iki çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma gruplarının belirlenmesinde, araştırmadaki karşılaştırma durumundan en etkili biçimde faydalanmaya dikkat edilmiştir. Bu bağlamda nitel araştırma deseninde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, belirlenen belli özelliklere uyum sağlayan kişilerin seçilmesidir (Gay, Mills ve Airasian, 2012). Araştırmanın amacına uygun olan kriterleri taşıyan bireyler, araştırma kapsamına dâhil edilir (Palys, 2008). Bu araştırmada belirlenmiş ölçüt, özel yetenek-tanımsızın olup olmamasıdır. Bu ölçüte göre özel yetenek tanımlı olan ve olmayan iki

çalışma grubu belirlenmiştir. Ankara'daki bir Bilim, Sanat ve Eğitim Merkezinde dördüncü sınıf seviyesinde özel yeteneklilik tanısı olan on öğrenci birinci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Özel bir ilkokul dördüncü sınıfta okuyan ve özel yetenek tanısı olmayan on öğrenci ise ikinci çalışma grubunu oluşturmaktadır.–Çalışma grubu toplam 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar farklı kodlar kullanılarak kodlanmış, gerçek isimlerine yer verilmemiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrenciler için kullanılan kodlar ve ölçütler Tablo 1' de verilmiştir:

Tablo 1. Çalışma Grubu için Kullanılan Kodlar

Kapsayıcı Kriterler*	Çalışma Grubu	Kodlar	Dışlayıcı Kriterler*
Özel yeteneklilik tanısı olmak ve Bilesem öğrencisi olmak	Pilot Uygulama	A, B	Herhangi bir öğrenme güclüğü olması
Özel yeteneklilik tanısı olmamak	Özel Yetenek Tanısı Olan 4.Sınıf Öğrencileri	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10	
Dördüncü sınıfta olmak	Özel Yetenek Tanısı Olmayan 4.Sınıf Öğrencileri	B1, B2, B3, B3, B4, B4, B5, B6, B7, B8, B9, B10	

*Connely (2020) yararlanılmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

İlk aşamada dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında (Kaftan Ayan, Arslan, Kul ve Yılmaz, 2019) yer alan tüm deyim ve atasözleri 22 atasözü, 35 deyim olmak üzere listelenmiştir. Görüşme soruları ve liste uzman görüşü almak amacıyla iki uzmana gönderilmiştir. Görüşme soruları ve görüşme sorularındaki deyim ve atasözü uygunluğu için “Uzman Görüşme Formu” biri Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan Türkçe öğretmene, diğeri ise çocuk edebiyatı alanında bir yazar ve aynı zamanda Bilim ve Sanat Merkezinde öğretmen olan iki uzmana sunulmuştur. Uzman görüşleri sonucunda sorular tekrar gözden geçirilerek revize edilmiştir. 4.Sınıf Türkçe ders kitabındaki deyim ve atasözlerine ilişkin yorumlar sonucu ile liste yeniden düzenlenmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu katılımcıların deyim ve atasözlerine ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan görüşme soruları aşağıda yer almaktadır:

“Canını dişine takmak” deyimini ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Başı çekmek” deyimini ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Tepesi atmak” deyimini ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Yaka silkme” deyimini ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“İğne ipliğe dönmek” deyimini ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığının resmini çizebilir misin?

“Sanat altın bileziktir.” atasözü ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Can boğazdan gelir.” atasözü ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.” atasözü ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“İyi dost kara günde belli olur.” tanılanmış ve tanılanmamış öğrenciler atasözü ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığını açıklar mısın?

“Baca eğri de olsa duman doğru çıkar.” atasözü ne demek olabilir? Sana neler çağrıştırdığının resmini çizebilir misin?

Belirlenen deyim ve atasözleri ile görüşme soruları yarı yapılandırılmış görüşme formunda yerini alarak uygunluğu iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar araştırmacının görüşme sorularında yer alan resim çizme gerektiren bir atasözünün değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. “Kitapsız büyüyen çocuk susuz yetişen ağaca benzer” atasözünün çocukların nasıl bir resim çizebilecekleri kolay öngörülmüş ve benzerlik ilgisi kuracakları için bu atasözünden vazgeçilmiştir. Seçilen yeni atasözüyle farklı kavramların yer alması önemsenmiştir. “Kitapsız büyüyen çocuk susuz yetişen ağaca benzer” yerine “Baca eğri de olsa duman doğru çıkar” uzmanların hemfikir olması ve araştırmacının da onayı ile seçilmiştir.

Araştırmacı tarafından 10 görüşme sorusu hazırlanmıştır. Görüşme sorularının beş tanesi deyim, beş tanesi atasözleri algısı ile alakalı olmak üzere aralarından birer soru aynı zamanda öğrencinin belirlenen deyim ve atasözü ile ilgili resim yapmasına yöneliktir. Covid-19 sürecinde pandeminin gidişatından dolayı uygulama Zoom aracılığıyla çevrimiçi destekli yapılmıştır. Görüşme öncesi öğrenci velileri ile iletişim kurularak çevrimiçi görüşme süreci anlatılmış, görüşme bilgileri aktarılmıştır. Araştırmacı görüşme esnasında notlar tutmuştur. Görüşmenin video ve ses kaydı alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve görüşmelerin video kayıtları detaylı bir şekilde içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve resim çizilmesi için boş bir kâğıt görüşme esnasında öğrencilere sunulmuştur. Öğrencilerin çizim yaptığı kâğıtlar incelenmiştir.

Bireylerin düşüncelerinin öğrenilebileceği ve her zaman gözlemlenerek elde edilemeyen bilgilerin edinilmesi için görüşme tekniği kullanılır (Yin, 2017). Görüşme yöntemi nitel araştırmada soru cevaptan ziyade rehberli diyalog şeklindedir (Yin, 2017). Araştırmada görüşme soruları hazırlanmıştır ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme sürecinde sorular esnek, her katılımcıdan belirli veriler toplanır (Merriam, 2018). Çalışmaya katkı sağlayacak ve önemli veriler sağlayacağı düşünülen tüm dokümanlar planlandığı üzere toplanmıştır. Görüşme esnasında öğrencilerin resim yaptıkları kâğıtlar ve sorulara verdikleri yanıtlar dikkatle incelenmiştir. Görüşme esnasında kaydedilen video ve ses kayıtları titizlikle incelenmiştir. Görüşme öncesi soruların hazırlanması aşamasında deyim ve atasözleri belirlenirken dördüncü sınıf Türkçe ders kitabı doküman olarak esas alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel yaklaşıma uygun olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme formlarının analizi, içerik analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler yazıya aktarılarak transkript edilmiştir. Çalışma kâğıtları, video/ses kayıtları ve görüşme esnasında tutulan notlar dikkatle incelenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Yapılan çalışmanın inandırıcılığı için iç ve dış gerçeklik önemlidir. Bulguların inandırıcı olması, bir çalışmanın bilimselliği için önemli özelliklerden biri olarak görülmektedir. Bu durumda geçerlik ve

güvenirlik bilimsel araştırmalarda en çok aranan ve kullanılan iki ölçüt olarak görülür. Nitel araştırmalarda durumların biricik olmaları ve bulguların buna göre sonuçlanması unutulmamalıdır. Durum çalışmasında uygulanan sürecin değerini yargılayabilmek için dört sına durumu vardır: inandırıcılık, güvenilirlik, teyit etme ve veri kaynaklı olma (Yin, 2017). İlgili alan yazını araştırmalarından yola çıkılarak bu çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İnandırıcılığı koruma amacıyla kullanılan yöntemler: Görüşmeler sırasında öğrencilerin çizimleri, görüşmecinin araştırma esnasında tuttuğı notlar, görüşmelere ait video ve ses kayıtları ile inandırıcılığı arttırmak için derinlik odaklı veri toplanmıştır. Veri analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde verileri kümeleme, verileri özetleme ve verileri hissetmeyi sağlamak için betimsel kodlar kullanılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların çizdiği resimler incelenerek çeşitleme sağlanmıştır.

Transfer edilebilirlik amacıyla kullanılan yöntemler: Araştırmada ölçüt örnekleme kullanılarak iki farklı katılımcı grubu oluşturulmuştur. Ulaşılan veriler bütüncül çoklu durum çalışmasına uygun olarak karşılaştırılmalı şekilde analiz edilmiştir. Pilot uygulama ve asıl uygulama veri analizinde ulaşılan veriler detaylı bir şekilde betimlenmiştir.

Tutarlılığı sağlama amacıyla kullanılan yöntemler: Araştırma verilerinin araştırma sorularına cevap olup olmadığı ve ulaşılan sonuçların bulgular ile tutarlı olup olmadığı kontrol edilmiştir. Ayrıca BİLSEM kurumunda öğretmen ve Temel Eğitim alanında doktora mezunu (2022) bir uzmanın kodlamaları ile araştırmacının kodlamaları üzerinde karşılaştırılmalı olarak tutarlılık incelemesi yapılmıştır.

Teyit edilebilirlik için kullanılan yöntemler: Araştırma ses kaydı ve video kaydı yoluyla elde edilen dokümanlar, doküman transkriptleri, araştırmacının süreçte topladığı karalama kâğıtları, katılımcıların yaptığı resimler arşivlenmiştir. Bu arşivler gerektiğinde başka araştırmacıların teyit incelemesi için sunulabilir, ancak nitel araştırmanın bir gereğı olarak tekrar edilmesi söz konusu olamaz.

Etik Beyan

Uygulama öncesinde ilgili resmi kurumlardan ve çalışmaya katılacak öğrenci velilerinden yasal izinler alınmıştır. Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan ve Millî Eğitim Bakanlığından resmi yazılar aracılığıyla, araştırmaya katılan öğrenci ve öğrenci velilerinden Bilgilendirilmiş Onam Formları ile Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan 26.01.2021 tarihli ve E-35853172-100-00001430277 sayılı onay alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin içerik analizinin yapılması sonucunda ulaşılan bulgulara, yorumlara ve bu bağlamda tartışmaya yer verilmiştir. Bu durumda bulgular ve yorumlar araştırmanın problemi “Özel yetenek tanısı olan ve olmayan ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözü algıları nasıldır?” sorusu ile alakalı alt problemlerden yola çıkılarak üç başlıkta ele alınmıştır.

Araştırmanın Birinci Alt Problemi

Bu bölümde “Özel yetenek tanısı olan ve olmayan ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin deyim algıları nasıldır?” sorusuna ilişkin verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmada, on özel yetenek

tanısı olan ve on özel yetenek tanısı olmayan öğrenci ile görüşmeler yapılmıştır. Uygulamaya ilişkin videolar kayıt altına alınmış ve görüşme ses kayıtları yazıya geçirilerek raporlanmıştır. Raporların incelenmesi sonucunda öğrencilerin deyim algıları belirlenmiştir. Öğrencilerin deyim algılarına ilişkin bulgular Tema 1 olarak belirlenmiş ve Tablo 2 aşağıda sunulmuştur.

Tema 1. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Deyim Algısını Betimleyen Kategori ve Kodlar

Tablo 2. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Deyim Algısını Betimleyen Kategori ve Kodlar

Tanılı Olan Öğrenciler		Tanılı Olmayan Öğrenciler		
KATEGORİ	Kodlar	n	Kodlar	n
<i>DEYİM</i>				
<i>Canını dişine takmak</i>	Çok çalışmak/ çabalamak/ uğraşmak/zorlanmak	9	Çok çalışmak/çabalamak	5
	Bir şeyden yorulup artık istememek	1	Derdinle uğraşmak	1
	Kendini çok yormak	1	Bir şeyde kendine güvenmek	1
			Canını tehlikeye atmak	1
			Bir şeyi birine çok fazla söylemek	1
			Canımız dişten daha önemlidir	1
<i>Başı çekmek</i>	Bir şeyi istemeden çok düşünmek	2	Başı ağrımak	1
	Önde olmak	2	Mecburen bir şey yapmak zorunda olmak	1
	Bir şeyi yapmak için çok uğraşmak	2	Zorluk çekmek	1
	Başı ağrımak	1	Bir suçun başkası üzerine kalması	1
	Bir olayın sonucuna katlanmak	1	Bir işi en doğru şekilde yapmak	1
	Bir işe katılmamak	1	Kıskanmak	1
	Bir sorunun uzaması	1	Rahatsız etmek	1
	Birine zorluk çıkarmak	1	Önde olmak	1
	Başkasının işini yapmak	1	Başına bir olay gelmesi	1
		Beynin önemi	1	
<i>Tepesi atmak</i>	Çok sinirlenmek/kızmak	10	Çok sinirlenmek/kızmak	9
			Çok sıkılmak	1
			Bir şeyi ertelemek	1
<i>Yaka silkmek</i>	Bir şeyden kurtulmaya çalışmak	3	Bir şeyden sıkılmak/ bıkmak	4
	İstememek	2	Beğenmemek	2
	Bir şeyden sıkılmak/bıkmak	2	Pot kırmak	1
	Kötü bir işten vazgeçmek	1	Bir işten kurtulmak	1
	Kendini beğenmiş davranmak	1	Eşyaları silmek	1
	Umursamak	1	Hava atmak	1
<i>İğne ipliğe dönmek</i>	Suçu başkasına atmak	1		
	Çok zayıflamak/ince olmak	6	Çok zayıflamak/ince olmak	2
	Bir sorunun içinden çıkamamak	1	Biriyle inatlaşmak/kavga etmek	2

Bir şey için çok uğraşmak	1	Zor durumda kalmak	1
Yakın olmak	1	Birini çok kızdırmak	1
Bir işin çok zor olması	1	Bir üst seviyeye çıkmak	1
		Başı dertte olmak	1
		Örgü yapmak	1
		Başarılı olmak	1

Tablo 2’de yer alan bulgularda, “Canını dişine takmak” deyimini incelendiğinde, özel yetenek tanısı olan 9 öğrencinin ve özel yetenek tanısı olmayan 5 öğrencinin “Çok çalışmak/çabalamak”, kodunu belirttiği görülmüştür. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Çok bilmiyorum ama şey... şey diyorlar. Canını dişine takıp çalıştı oralara kadar geldi diyorlar bu yüzden. Çok çalışmak olabilir.” (B2)

“Bir şeyi yapmak için çok çalışmak.” (B6)

“Çaba sarf etmek. Bir işe çaba sarf etmek.” (A2)

“Başı çekmek” deyimini için özel yetenek tanılı öğrencilerin yanıtları incelendiğinde 2 öğrenciden “Bir şeyi istemeden çok düşünmek”, 2 öğrenciden “Önde olmak”, 2 öğrenciden ise “Bir şeyi yapmak için çok uğraşmak” yanıtları alınmıştır. Özel yetenek tanısı olmayan öğrencilerin ise kodlarında yığılma görülmemiş ve her öğrenci için farklı bir kod oluşmuştur. Bu kodlar: Baş ağrılamak, mecburen bir şey yapmak zorunda olmak, zorluk çekmek, bir suçun başkası üzerine kalması, bir işi en doğru şekilde yapmak, kıskanmak, rahatsız etmek, önde olmak, başına bir olay gelmesi, beynin önemi şeklindedir. Katılımcıların yanıtlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

“Biri bir şey yapıp kaçıyor, orada olan başka bir kişiye suç kalıyor.” (B4)

“Bir olayda veya başka herhangi bir şeyde öncelik etmek.” (A6)

“Tepesi atmak” deyimini incelendiğinde “Çok sinirlenmek/kızılmak” kodu tanısı olan 10 öğrenci tarafından, tanısı olmayan öğrencilerin verileri incelendiğinde de aynı kodun 9 öğrenci tarafından cevaplandırıldığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıının görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenim bunu çok duyuyorum, annem kardeşime çok söylüyor. O yüzden çok sinirlenmek olabilir.” (B2)

“Sinirlenmek, bir olaya kızgın, öfkeli olmak.” (A2)

“Yaka silkme” deyimini incelendiğinde tanısı olan öğrencilerden 3’ü “Bir şeyden kurtulmaya çalışmak”, iki öğrenciden ise “İstememek” yanıtları alınmıştır. Tanı olmayan öğrencilerde ise 4 öğrenciden “Bir şeyden sıkılmak/bıkmak”, 2 öğrenciden ise “Beğenmemek” cevapları alınmıştır. Katılımcılardan bazıının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bir şeyin tekrar tekrar aynı olması ve bundan sıkılmak.” (B1)

“Böyle bir şey onu çok bezdirdiğinde ve sonunda kurtulduğunda rahatlamak. Kurtuldu da rahatladı, gibi” (A3)

“O işten kurtulmaya çalışmak, o işten çıkmaya çalışmak.” (A7)

“İğne ipliğe dönmek” deyiminde özel yetenek tanısı olan öğrencilerin yanıtları incelendiğinde en fazla değer alan koda 6 öğrencinin “Çok zayıflamak/ince olmak” şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Tanısı

olmayan 2 öğrencinin “Çok zayıflamak/ ince olmak”, 2 öğrencinin “Biriyle inatlaşmak/kavga etmek” cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 2’ de verilen bulgular incelendiğinde, özel yetenek tanısı olan öğrencilerin deyimlerin mecaz anlamlarını özel yetenek tanısı olmayan öğrencilere oranla daha iyi kavradıkları görülmektedir. Özel yetenek tanısı olmayan öğrencilerin arasında da deyimlerin mecaz anlamlarını kavrayanların olduğu görülmektedir. Ancak değerler incelendiğinde tanısı olmayan öğrencilerin deyimlerin mecaz anlamlarını anladıklarına dair veri sayısının daha az olduğu belirlenmiştir.

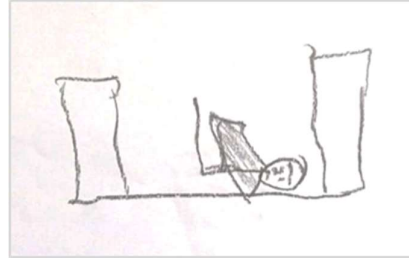
Katılımcıların “İğne ipliğe dönmek” deyimini ile ilgili bazı görüşleri ve görüşlerine ilişkin yaptıkları resimler aşağıdaki gibidir:

“Örgü yapmak.” (B10)

“Deliye dönmek, çılgına dönmek gibi bir şey. Sinirlenmek, birini çok kızdırmak falan.” (B3)

Resim 1. “A3” kodlu katılımcı

Resim 2. “A10” kodlu katılımcı

“O kadar zayıflamak ki yani böyle iğne iplik kadar incelmek, çok zayıflamak.” (A3) “Çok zayıflamak. Çöpe döndün de derler.” (A8)

Resim 3. “A3” kodlu katılımcı

Resim 4. “A8” kodlu katılımcı

Resim 1 ve Resim 2’de “İğne ipliğe dönmek” deyimini çizime aktaran öğrencilerin deyimini asıl anlamından uzak anlamlarda yorumladıkları görülmektedir. Resim 3 ve Resim 4’ü çizime aktaran öğrenciler ise deyimini mecaz anlamının farkında olarak yanıt vermişler ve çizimlerinde durumu karşılıklı konuşma şeklinde açıklamışlardır. Bu durumda “A3” ve “A8” kodlu katılımcıların bu deyimini özel yetenek tanısı olmayan “A3” ve “A10” kodlu katılımcılara göre daha açık bir şekilde çizime aktardıkları görülmektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemi

Bu bölümde “Özel yetenek tanısı olan ve olmayan ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinin atasözü algıları nasıldır?” sorusuna ilişkin verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Birinci alt problemde

olduğu gibi on özel yetenek tanısı olan ve on özel yetenek tanısı olmayan öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya ilişkin videolar kayıt altına alınmış ve görüşme ses kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Yazılı hale getirilen raporların incelenmesi sonucunda öğrencilerin atasözü algıları belirlenmiştir. Öğrencilerin atasözü algılarına ilişkin bulgular Tema 2 olarak belirlenmiş ve Tablo 3 aşağıda sunulmuştur.

Tema 2. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Atasözü Algısını Betimleyen Kategori ve Kodlar

Tablo 3. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Atasözü Algısını Betimleyen Kategori ve Kodlar

Tanılı Olan Öğrenciler		Tanılı Olmayan Öğrenciler		
Kategori	Kodlar	n	Kodlar	n
<i>Sanat altın bileziktir.</i>	Sanatın değerliliği	9	Sanatın değerliliği	6
	Sanatın önemi	3	Sanatın önemi	3
	Sanatın güzelliği	3	Sanat her şeye değer	1
<i>Can boğazdan gelir.</i>	Hayatta kalmak için beslenmenin önemi	10	Can/boğaz kelimelerinin somut olarak algılanması	5
	Can/boğaz kelimelerinin somut olarak algılanması	3	Acıkmak	2
			Önemli olan şeyler önemsiz olabilir	1
			Hayatta kalmak için beslenmenin önemi	1
<i>Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.</i>	Emek verdiğimiz işlerin sonucunu almak	9	Emek verdiğimiz işlerin sonucunu almak	6
	Umutlanmak	1	Üzülmemek	1
	Hak etmediğin şeye ulaşamamak	1	Kavgadan sonra özür dilemek	1
			Emek gösterdiğinin hızla tükenmesi	1
			Bir işin sonucu için sabır göstermek gerektiği	1
<i>İyi dost kara günde belli olur.</i>	İyi/gerçek dost kötü günde yanımızda olur	10	İyi/gerçek dost kötü günde yanımızda olur	9
			İyi arkadaşın yalanı belli olur	1
<i>Baca eğri de olsa duman doğru çıkar.</i>	Baca duman ilişkisinin somut olarak algılanması	2	Yalan söyleyen kişi ortaya çıkar/adalet yerini bulur	2
	İnsan iyiyse kötü birinden/durumdan etkilenmez	2	Baca duman ilişkisinin somut olarak algılanması	2
	İnsanın kötü olmasına/kötü görünmesine rağmen içinde iyilik taşıması	2	Sorun olmayan evde doğru yaşanır	1
	Zorluklarla mücadele	2	İnsan kötü eğitilse de iyi biri olabilir	1
	Eğitim yanlış bile olsa eğitim eğitimidir.	1	Bir iş yanlış ilerlese de sonu doğru olur	1

Kötü düşünceleri olan birinin düşünceleri doğru çıkabilir.	1	Bir şeyi yapsan da diğer şeyleri doğru yaparsın	1
Yanlış bir iş yaptıysak düzeltmeye çalışmalıyız.	1	Yalan söylememek	1
Yaptığımız iş hatalı olsa da doğru sonuca varabiliriz	1	Kötü bir durumdaki insanın mutlu olması	1
Bir şey kötü olsa da doğruysa doğru yoldan çıkabilir.	1	İnsanın kötü olmasına rağmen içinde iyilik taşıması	1

Tablo 3'te verilen bulgular incelendiğinde, özel yetenek tanımlı olan öğrencilerin, atasözlerinin mecaz anlamlarını özel yetenek tanımlı olmayan öğrencilere oranla daha iyi kavradıkları görülmektedir. Özel yetenek tanımlı olmayan öğrencilerin arasında da atasözlerinin mecaz anlamlarını kavrayanların olduğu görülmektedir. Ancak değerler incelendiğinde tanımlı olmayan öğrencilerin atasözleri algılarına ilişkin veri sayısının daha az olduğu anlaşılmaktadır.

“Sanat altın bileziktir” atasözüne yönelik olarak tanımlı olan 9 öğrenciden “Sanatın değerliliği”, tanımlı olmayan 6 öğrenciden de “Sanatın değerliliği” ile ilgili cevap alınmıştır. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Altın bilezik şuanda çok değerli bir şey, sanatın maddiyatı olmayabilir ama altın bilezik kadar değerli olduğunu anlatıyor.” (A1)

“Sanat değerlidir.” (B8)

“Can boğazdan gelir” atasözünde tanımlı olan 10 öğrenci “Hayatta kalmak için beslenmenin önemi” koduna dair cevabını verirken tanımlı olmayan 5 öğrenci ise “Can/boğaz kelimelerinin somut olarak algılanması” koduna ulaşmıştır. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Boynun kırılırsa ölürsün.” (B10)

“İnsanın yaşamak için, hayata tutunmak için besine ihtiyacı vardır. Besin yetiştirme mesleği, çiftçilik, hayvancılık bu yüzden çok önemli bir meslektir.” (A1)

“Bir kişi mesela çok yemek yediğinde birileri ona ‘can boğazdan gelir’ der. Mesela iştahsız biri olursa ona ‘can boğazdan gelir, sağlığın için ye’ derler.” (A2)

“Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.” atasözü incelendiğinde tanımlı olan öğrencilerden 9’unun, tanımlı olmayan öğrencilerden ise 6’sının “Emek verdiğimiz işlerin sonucu almak” koduna ilişkin yanıtlar alınmıştır. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bir şeyi yetiştir ki, ondan faydalanabil, onun faydasını görebil.” (B1)

“... mesela benim bir çiçeğim var o çiçeğe baktım böyle güzel bir çiçek olabilir, ama bakmazsam solar.” (B2)

“Bakmak orada mecaz anlamda yani bakmak büyütme. Bakarsak güzel yetiştirirsek yiyebiliriz. Yemeye yüzün olsun diyor yani istediğimiz şeyleri yetiştirmeliyiz.” (A5)

“Çalışmakla ilgili şeyler söylüyor. Mesela çalışmayan bir kişi akşam karnını doyuramaz. Ama çalışan bir kişi geçinebilir borç almadan.” (A8)

“İyi dost kara günde belli olur” atasözü incelendiğinde tanımlı olan öğrencilerden 10’unun, tanımlı olmayan öğrencilerden ise 9’unun “İyi/gerçek dost kötü günde belli olur” koduna ilişkin görüşlerini belirttikleri görülmüştür. Bu durumda her iki grup için algıların ortak olduğu söylenebilir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“İyi dost biz üzüldüğümüzde üzülür, güldüğümüzde güler.” (B5)

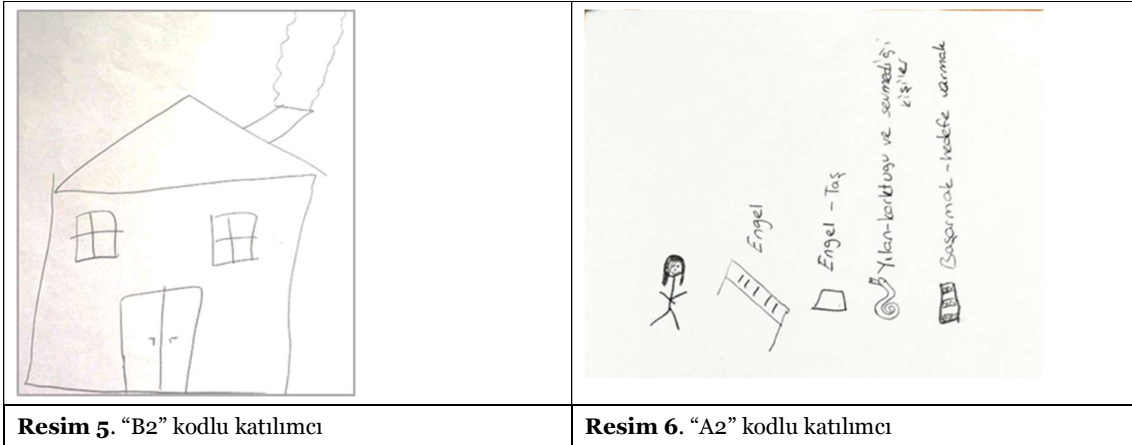
“Bir dost bir arkadaş tanıyamazsın fakat bir hastalığın olur belki kaza geçirirsin o seni düşünecek mi, arayıp soracak mı işte bunlar arkadaşı olup olmadığını gösterir.” (A2)

“İki dost iyi günde de kötü günde de beraber olmalıdır. O dostun iyi olup olmadığını kara günde anlarız. Eğer kara günde yanımızda değilse o yanımızda değildir.” (A4)

“Baca eğri de olsa duman doğru çıkar” atasözü incelendiğinde kodların yüksek değerler almadığı görülmektedir. Öncelikle tanısı olan öğrencilerden “Baca duman ilişkisinin somut olarak algılanması”, “İnsan iyiye kötü birinden/durumdan etkilenmez”, “İnsanın kötü olmasına/kötü görünmesine rağmen içinde iyilik taşıması” ve “Zorluklar olsa da onları atlatabiliriz” kodlarına ilişkin her bir kod için 2 öğrenciden yanıt alınmıştır. Tanısı olmayan öğrencilerin verileri incelendiğinde ise 2 öğrenci “yalan söyleyen kişi ortaya çıkar/adalet yerini bulur” ve 2 öğrenci de “Baca duman ilişkisini somut olarak algılanması” kodu ile ilgili cevap vermiştir. Katılımcıların bu atasözüne ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Düşündüğümde bir evin bacası yamuk, ama yine de bacası düzgün yukarı doğru çıkması aklıma geliyor.” (B2)

“Biri yalan söylediği zaman diğeri doğru söylerse, en sonunda doğru söyleyen ortaya çıkar. Hakkı yenmez.” (B3)

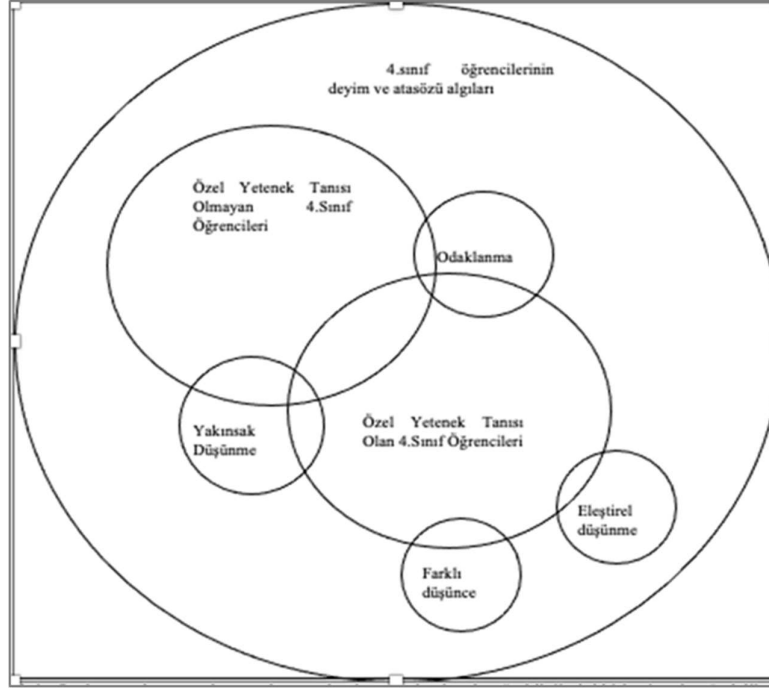

Katılımcıların “Baca eğri de olsa duman doğru çıkar” atasözü ile ilgili katılımcıların resimlerine yukarıda yer verilmiştir. “B2” kodlu katılımcı baca duman ilişkisine somut olarak bakmış ve bu şekilde resmetmiştir. Ancak katılımcı “A2” atasözünü mecaz açıdan değerlendirmiş ve bacanın eğriliğini engel olarak görmüştür.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi

Bu bölümde “Özel yetenek tanısı olan ve olmayan ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözü algıları nasıl değişmektedir?” sorusuna ilişkin verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Transkriptlerin incelenmesi sonucunda öğrencilerin deyim ve atasözü algıları arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir. Öğrencilerin deyim ve atasözü algıları arasındaki farklılıklara ilişkin bulgular Tema 3 olarak belirlenmiş ve Şekil 1 aşağıda sunulmuştur.

Tema 3. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Deyim ve Atasözü Algıları Arasındaki Fark

Şekil 1. Tanılanmış ve Tanılanmamış Öğrencilerin Deyim ve Atasözü Algıları Arasındaki Fark*

*Hodson' dan (1991) uyarlanmıştır.

Şekil 1'de özel yetenek tanısı olan ve olmayan öğrencilerin atasözü ve deyim algıları karşılaştırılarak katılımcılar arasındaki fark incelenmiştir. Her iki öğrenci grubu için “Odaklanma” ve “Yakınsak Düşünme” becerilerinin ortak olduğu görülmüştür. Odaklanma, temel düşünme becerilerindedir. Yakınsak düşünme ise insanların sonuçlarla karşılaştığında tek bir çözüm düşünmesi, alışılmış ve beklenen yanıtla yönelmesidir. Belirli olanı öğrenmek ve bilineni saklamaktır (Üstündağ, 2005). Bayra' ya (2020) göre ayrı kaynaklardan gelen verileri birleştirmek ve daha sonra sorunları çözmek veya bilinçli kararlar vermek için mantık ve bilgi uygulamak yakınsak (analitik) düşünceye aittir. Özel yetenek tanısı olan ve olmayan katılımcılardan bazılarının, ön bilgilerini birleştirerek gündelik hayattan duydukları ile cevaplar verdikleri ve sonuca ulaştıkları görülmüştür. Deyim ve atasözleri ile ilgili karşılaştıkları sorularda yakınsak düşünme eğilimi göstermişlerdir. Yine her iki öğrenci grubu da odaklanma becerisini sergileyerek sorularda fikirlerini odaklanarak belirtmişlerdir.

“Öğretmenim bunu çok duyuyorum, annem kardeşime çok söylüyor. O yüzden çok sinirlenmek olabilir.” (B2)

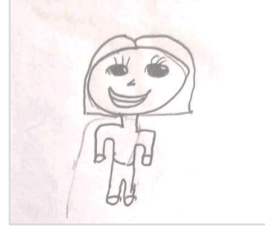
“Anlatamam ama örnek verebilirim. Örneğin: sınıfta kötü yapanlar oluyor silkeleyin kendinizi diyor öğretmen.” (A8)

Özel yetenek tanısı olan 4. sınıf öğrencileri, özel yetenek tanısı olmayan öğrencilere göre belirgin olarak “Farklı Düşünce” ve “Eleştirel Düşünme” becerilerini verdikleri yanıtlarla ve yaptıkları resimlerle sergilemişlerdir. Farklı düşünce, bir konuyu parçalayarak incelemek ve sonra yeni düşünceler ve çözümler üretmektir (Bayra, 2020). Eleştirel düşünme ise bir problemde tecrübelerden, ilgi

alanlarından, yeteneklerden yola çıkarak akıl yürütmeye dayalı çeşitli çözüm yollarını değerlendirip sonuca ulaşmaktır (Yağcı, 2008).

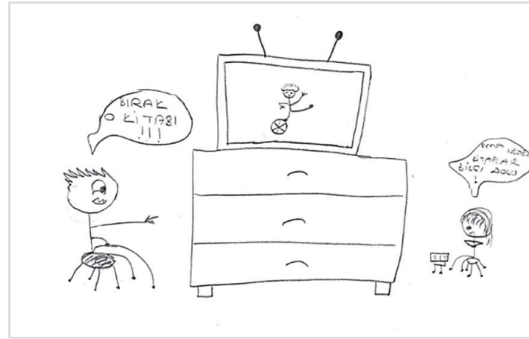
Resim 7. "A10" kodlu katılımcı

Resim 8. "B5" kodlu katılımcı

Yukarıdaki iki resim incelendiğinde özel yeteneklilik tanısı olan öğrenci ile tanısı olmayan öğrencinin "İğne ipliğe dönmek" deymi ile ilgili düşünceleri resimlerine yansımıştır. Eleştirel düşünmeyi Bayra (2020) bilginin analizi ve değerlendirilmesi şeklinde ifade etmiştir. Özel yetenek tanısı olan öğrencilerin eleştirel düşünmeye örnek olan bazı cümleleri aşağıdaki gibidir:

"Yani mesela sen kötü bir ailede büyüdüyse bile sen doğru, dürüst, yardımsever bir çocuk/insan olabilirsin. Yani doğru iyi güzel bir insan olabilirsin ama bulunduğu ortam kötüyse bile sen çalışarak daha güzel olabilirsin. Baca eğri de olsa duman doğru çıkabilir. Yaşadığın aile kötü olsa birilerini kandırıyor olsa bile örneğin ben bir kitap okumuştum "Mathilda" diye kız çok kitap okuyordu. Doğru dürüst biri oluyordu." (A4)

Resim 9. "A4" kodlu katılımcı

"Burada babası kıza evde kitap okumayı yasaklıyor. Kızına hep televizyon izle diyor. Ama kıza da kitaplar bilgi dolu diyor. Yani babası doğru dürüstlüğü engelliyor ama kitaplar da doğruluk dürüstlikle ilgili hikâyeler var."

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde elde edilen sonuçlardan hareketle tartışma yürütülmüş ve bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemine cevap aramak amacıyla 10 özel yetenek tanısı olan ve 10 özel yetenek tanısı olmayan 4.sınıf öğrencisinin görüşme sorularında deyimlere ilişkin verdikleri yanıtlara bakılarak

deyimler ile ilgili algıları incelenmiştir. Bu doğrultuda özel yetenek tanısı olan öğrencilerin deyimleri, daha çok mecaz anlamı ile anladıkları görülmüştür. Özel yetenek tanısı olmayan öğrencilerin arasında da deyimleri mecaz anlamları ile anladıkları görülmektedir. İlgili alan yazını incelendiğinde, Mertol, Özcan, Yurteri ve Pamukçu'nun (2016) özel yetenek tanılı öğrencilerin deyim algıları ile ilgili çalışmaları sonucunda öğrencilerin 3'ünün deyimleri mecaz anlama uygun olarak çizdiği 22'sinin ise deyimleri hem gerçek hem de mecaz anlamına göre resmettikleri belirlenmiştir. Bu öğrencilerin deyimleri hem somut hem de soyut olarak algılandığı görülmüş, çizdikleri resimlerde ise mecaz anlam ile anlamalarına rağmen gerçek anlamıyla resimledikleri belirtilmiştir. Bu araştırma sonucunda katılımcı grubu olan 4. sınıf yaş seviyesindeki (9-10 yaş) öğrenciler Piaget' in bilişsel gelişim kuramına göre somut işlemler döneminde. Somut işlemler dönemindeki öğrencilerin deyimler gibi soyut kavramları anlayamamaları beklenir. Öge (2003) soyut olma özelliğine sahip deyimleri, somut işlemler döneminde olan çocukların öğrenemediklerini belirtmiştir. Ancak özel yetenek tanılı öğrencilerin bu açıklamaya karşıt bir durum olarak deyimleri mecaz olarak algılayabildikleri tespit edilmiştir. Özel yetenek tanısı olan çocuklar, soyut anlamlı kelimeleri cümle içinde erken yaşlardan başlayarak kullanır, yaşlılarından ayrı bir espri anlayışı benimser ve bazı konularda yaşlılarına göre daha geniş bilgi birikimine sahip olurlar (Akarsu, 2001; Ataman, 2009).

Araştırmanın ikinci alt problemine cevap aramak amacıyla 10 özel yetenek tanısı olan ve 10 özel yetenek tanısı olmayan 4.sınıf öğrencisinin görüşme sorularında atasözlerine ilişkin verdikleri yanıtlara bakılarak atasözleri ile ilgili algıları incelenmiştir. Bu doğrultuda özel yetenek tanısı olan öğrencilerin atasözlerini daha çok mecaz anlamı ile anladıkları tespit edilmiştir. Özel yetenek tanısı olmayan öğrencilerin arasında da atasözlerini mecaz anlamları ile anlayanların olduğu ortaya konmuştur. Özel yetenek tanısı olan öğrencilerin verdikleri cevaplarla ve yaptıkları çizimlerle atasözlerini daha derinlemesine ve farklı düşünme eğilimi ile cevapladıkları görülmektedir. Alan yazınında özel yetenekli öğrencilerin atasözü algıları ile ilgili doğrudan çalışma konusu olarak alınmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Webb, Gore ve Amend (2007) yaptıkları çalışmada özel yetenekli çocukların akranlarına göre sahip farklılıklarından biri olarak ileri düzey kavrama; kelimeler arası nüansları, mecazları/metaforları ve soyut fikirleri anlama şeklinde açıklamışlardır. Piaget' in belirttiğinin aksine Gürel ve Tat (2010) 10-12 yaş aralığındaki çocuklarda soyut zekanın yeni geliştiğini vurgulamıştır. Ayrıca Keklik (2008) bilişsel gelişim dönemleri arasındaki geçişin zaman açısından keskin çizgiler ile ayrılmadığı, geçiş dönemindeki çocuğun her iki dönemin de özelliklerini yaşayabileceğini ifade etmektedir. Piaget'e dönemlerin belirli olduğunu savunurken Wallon farklı olarak gelişim dönemlerinin iç içe gerçekleştiğini belirtir (Wallon, 1956 akt. Budak, Kurt ve Kula, 2018).

Araştırmanın üçüncü alt problemine cevap aramak amacıyla iki katılımcı grubundan toplanan veriler karşılaştırılarak özel yetenek tanısı olan ve olmayan ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözü algıları arasındaki farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Her iki katılımcı grup için de yakınsak düşünme ve odaklanma becerisinin ortak olduğu görülmüştür. Ancak farklı düşünce becerisi ve eleştirel düşünme becerisinin özel yetenek tanısı olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Cutss ve Moseley (2001) özel yetenekli öğrencilerin soyut düşünebilme, eleştirici akıl yürütme, sözcük hazinelerinin zenginliği gibi bilişsel becerilere sahip olduklarını belirtmiştir. Silverman (1993) özel yetenekli öğrencilerin, eleştirel düşünme özelliğine sahip olduklarını vurgulamıştır. Özdemir ve Erdem (2021) yaşadığımız çağda insanların sahip olması gereken becerilerinden bazılarının eleştirel düşünme, bağlantı kurma vb. olduğunu vurgulamaktadır. Özel yetenekli öğrenciler farklı düşünerek yeni düşünceler oluşturma ve yeni kararlarla eyleme geçme potansiyeli olan öğrencilerdir. Bu bağlamda özel yetenek tanısı olan öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri açısından gelişmiş durumda oldukları belirlenmiştir.

Bu araştırmada özel yetenekli öğrencilerin, özel yetenek tanısı olmayan öğrencilere göre üst düzey düşünme becerilerinin deyim ve atasözü algıları bakımından daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırma nitel bir çalışma olduğu için sonuçları genellenemez. Kendine özgü bir durumu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Öğrencilerin deyim ve atasözlerini nasıl algıladıkları metin bağlamı ile birlikte okuduğunu anlama becerisi açısından incelenebilir.
- Özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerindeki farklılıkları ortaya koyacak çeşitli deyim ve atasözü araştırmaları tasarlanabilir.
- Çocuk resimlerinde deyim ve atasözü algısı analizi yapılabilir.
- Özel yetenekli ve özel yetenekli olmayan öğrencilerin soyut düşünme becerilerinin daha geniş ölçekte karşılaştırıldığı nicel çalışmalar yapılabilir.
- Deyim ve atasözleri bir dilin söz varlığının zenginliğidir. Bu nedenle öğrencilerin deyim ve atasözleri ile ilgili söz varlığını geliştirmek için gerek Türkçe ders programında gerekse ilkokul düzeyindeki ders kitaplarında çocukların gelişim düzeylerine uygun planlanmış deyim ve atasözü listelerinin olması önerilebilir.
- Deyim ve atasözleri aynı zamanda bir toplumun yaşayışını ve kültürünü betimler. Bu nedenle öğrencilerin farklı düşünme becerilerini kullanarak disiplinler arası transfer yapmalarını sağlayacak içerikler hazırlanmalıdır.
- Özel yetenek tanısı olan ve olmayan öğrenciler üzerinde yapılan bu çalışma araştırmaya katılan öğrenci grubunun özellikleri ile sınırlıdır. Özel eğitim alanında farklı gruplarda tanılanan öğrencilerle deyim ve atasözü algısı üzerine araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekli çocuklar: Aileleri ve sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Apaydın, Ö. (2019). *Özel yeteneklilerin eğitimine giriş*. Bursa: Ekin.
- Ataman, A. (1982). Üstün zekâlı çocuklara ana-babaları ve öğretmenleri nasıl yardımcı olabilir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(1), 335-344.
- Ataman, A. (2009). *Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar*. A. Ataman (Ed.), Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ayvacı, H. Ş., & Bebek, G. (2019). Türkiye’de üstün zekâlılar ve özel yetenekliler konusunda yürütölmüş tezlerin tematik incelenmesine yönelik bir çalışma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(45), 267-292.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 91-110.
- Bayat, N., & Çetinkaya, G. (2014). Tanınırlık ve saydamlık derecesi bakımından deyimlerin anlaşılabilirliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 205-232.
- Bayra, E. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri, teknoloji ve tasarıma yönelik eğitim teknolojileri öz yeterlikleri. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Bildiren, A. (2018). *Üstün yetenekli çocuklar*. Ankara: Pegem.

- Budak, Y., KURT, D. G., & Kula, S. S. (2018). Bilişsel gelişimde farklı bir görüş geliştiren Henri Wallon ve Jean Piaget' nin görüşlerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 415-436.
- Connelly, L. M. (2020). Inclusion and exclusion criteria. *Medsurg Nursing*, 29(2), 125-116.
- Eren, C. K., Arslan, E., Dönmez, Z., Davarcıoğlu, S. & Aytar, A. G. Okul öncesi öykü kitaplarında yer alan deyimler ve çocukların bu deyimlere ilişkin algılarının resimleri aracılığıyla incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 315-351.
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2012). *Educational research: Competencies for analysis and application* (10th ed.) Pearson Education, Inc.
- Gürel, E. & Tat, M. (2010). Çoklu zekâ kuramı: tekli zekâ anlayışından çoklu zekâ yaklaşımına. *Journal of International Social Research*, 3 (11), 336- 356.
- Hodson R. (1991). The active worker: Compliance and autonomy at the workplace. *Journal Of Contemporary Ethnography*. 20(1), 47-78.
- Kaftan Ayan, H., Arslan, Ü., Kul, S. & Yılmaz, N. (2019). *İlkokul Türkçe ders kitabı 4*. MEB: Devlet Kitapları Dizisi: 1723.
- Keklik, İ. (2008). Bilişsel gelişim, İ. Yıldırım (Ed). *Eğitim psikolojisi içinde* (s. 61-96). Ankara: Anı.
- LeCompte, M. D. & Judith P.G. (1982). Etnographic data collection in evaluation research. In D. M. Fetterman (Ed.), *Etnography in educational evaluation*. Beverly Hill, CA: Sage.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (Çeviri Editörü). Ankara: Nobel Akademi.
- Melekoğlu, M. A. & Sak, U. (2020). *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek*. Ankara: Pegem.
- Mertol, H., Özcan, D., Yurteri, E. & Pamukçu, C. (2016). Üstün zekalı öğrencilerin deyim algılarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 917-928.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). "Bilim ve sanat merkezleri yönergesi", *Tebliğler Dergisi*: Kasım 2015/ 2698.<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/bilimsanat/bilimsanato.html>.
- Örge, F. (2003). İlköğretim I. kademe beşinci sınıfta deyimlerin öğretimine ilişkin kullanılabilirlik aktivitelere yönelik bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, B. & Erdem, E., (2021). Analitik düşünme öğretimi. *Eleştirel ve analitik düşünme içinde*. Kabataş Memiş, E., ve Kaçar A. (Ed.) (s. 246-265). Ankara: Pegem.
- Renzulli, J. S. (1978). "What makes giftedness: re-examining a definition". *Phi Delta Kappan*, 60, 180-184.
- Renzulli, J. S. (2003). Conception of giftedness and its relationship to the development of social capital. *Handbook of Gifted Education*, 3, 75-87.
- Silverman, L. K. (1993). *The quest for meaning: counseling issues with gifted. Children and adolescents. Counseling gifted and talented*. Denver: Love Publishing Company.
- Üstündağ, T. (2005). *Yaratıcılığa yolculuk*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Pegem.
- Wallon, H. (1956). *Le probleme des stades en psychologie de l'enfant*, Paris: P.U.F.
- Webb, T. J., Gore, L. J. & Ameng, R. E. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Arizona: Great Potential Press.
- Yağcı, R. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde eleştirel düşünme: ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için uyguladıkları etkinliklerin değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. (İ. Günbayı, Çev.) Ankara: Nobel Akademi.